

СТВОРЕННЯ «ВОЛКАН» ТА ТМТ ЯК РЕАКЦІЯ НА ГРЕЦЬКИЙ РАДИКАЛІЗМ

С. В. Костюк

Анотація. У даному дослідженні представлена інформація про розвиток подій на Кіпрі під час провідної діяльності турецьких організацій «Волкан» та ТМТ. Методологічною основою роботи є системний підхід, принцип історизму, об'єктивності, критичного мислення та порівняльний підхід. Дослідження даної тематики полягає у вивченні поставленої проблеми, щоб дати оцінку турецьким організаціям на острові, визначити головні ідеї цих формувань та передумови їх виникнення.

Ключові слова: ЕОКА, ТМТ, греки-кіпріоти, турки-кіпріоти, Волкан, Кіпр.

Розвиток відносин турецької та грецької спільнот на Кіпрі має велике історичне значення. Кіпр приваблював ще з давніх часів потужні європейські країни і східні. Серед них дві потужні на сьогоднішній день держави як Туреччина та Греція. Слід зауважити, що ці держави в історичній ретроспективі не завжди підтримували стабільні дипломатичні відносини. В першу чергу це стосується війн, які велися як з однієї так і з іншої сторони. Слід підкреслити, що майже кожна країна воювала зі своїми сусідами. Тому у вічному протистоянні між турками та греками провідну роль відіграє геополітичний фактор – боротьба за гегемонію.

Це ж саме можна і сказати про відносини Туреччини з Росією. Під час правління першого президента Турецької республіки, Мустафи Кемаля Ататюрка, розвиток відносин між турками та греками отримав позитивний характер. Дипломати активізувалися і відновили більш-менш нейтральний характер відносин між обома сторонами. Тому Ататюрк та його прихильники зробили крок вперед на шляху до європейської демократії. Його реформи та ідеї мали під собою демократичні основи Заходу. Таким чином вся його діяльність була сформована початком модернізації світської Туреччини на західних тип.

Формування двох етнічних груп на Кіпрі спричинило розподіл цього острова на два табори, а саме турецький та грецький. Тисячолітнє правління Османської імперії закріпило за Кіпром значну частку турецького населення, яке все ж таки мало відносно менший відсоток чим грецьке населення. Після Османської імперії до влади на Кіпрі прийшли британці, які виходили перш за все зі своїх власних інтересів. Британська адміністрація розглядала острів як стратегічний пункт після Першої світової війни. Для британців було важливим балансувати між греками-кіпріотами та турками-кіпріотами, щоб зберігати свій вплив на обидві громади.

Під час довготривалої окупації Кіпру у грецькій спільноті виникла своя радикальна ідеологія, яка пізніше привела до повного розподілу острова на дві частини. Греки-кіпріоти плекали ідею енозісу, яка мала на меті приєднати острів до Греції й у 1955 р. вони створили радикальну організацію ЕОКА в яку входили тільки грецькі радикали [1]. Ідеологія організації ЕОКА передбачала знищення британського панування шляхом збройної боротьби. Ці агресивні заходи з боку греків-кіпріотів показали їхнє бажання діяти радикально і рішуче. Відкинувши дипломатію та спроби домогтись своїх цілей шляхом перемовин, греки-кіпріоти розпочали військові дії, які базувалися на принципах терору, диверсій та партизанської боротьби.

Звісно такі провокаційні дії знайшли лише обурення і негативну критику з боку турків-кіпріотів. Річ у тому, що окрім знищення британців, грецькі радикали планували й зачистку острова від усіх не грецьких елементів. Тобто турків-кіпріотів, які проживали на цьому острові багато років разом з грецькими сусідами також мали знищити, щоб таким чином грецькі радикали змогли приєднати Кіпр до Греції. У відповідь на створення терористичної організації ЕОКА, турецька спільнота острова у 1956 р. утворила своє збройне формування під назвою «Волкан» [1].

Створення цих організацій мало негативний характер для обох спільнот Кіпру. Перш за все це посилювало суперечності між обома громадами. Якщо під час османського панування стосунки греків-кіпріотів і турків-кіпріотів були відносно нормальними, то під час правління британської адміністрації у грецькій частині острова виникла гостра потреба в незалежності. Хоча звісно у створенні ЕОКА була задіяна лише певна частина осіб греків, а не все населення. Тож якщо греки-кіпріоти створили ЕОКА, щоб отримати незалежність та позбутися від «не грецьких елементів» суспільства, то турки-кіпріоти утворили «Волкан» на протипагу грецькій ЕОКА, щоб захиститися від грецьких радикалів і зберегти людські життя. Організація «Волкан» загалом діяла з 1955 по 1958 рр., а також грецька сторона надає інформацію, що організація фінансувалася Туреччиною і на Кіпрі мала підтримку з боку британської адміністрації [6]. Ця інформація цілком можливо відповідає дійсності якщо взяти до уваги той факт, що турки завжди відповідально ставилися до своїх громадян і дбали про їхній добробут.

Надаючи туркам-кіпріотам зброю з Туреччини, уряд Анкари мав намір захистити своє населення приховано зробивши це через морську контрабанду. Це саме твердження цілком реально застосувати і до грецької спільноти Кіпру виходячи з того, що зброя їм була потрібна для активної військової кампанії одного проти всіх. Радикалізм членів ЕОКА проявлявся в першу чергу у залякуваннях та вбивствах власних громадян. Ця політика була сформована як комплекс ідеології енозісу, що передбачував першість греків і невизнання усіх інших національностей на Кіпрі. В більшості випадків це стосувалось турків-кіпріотів, хоча страждали й греки.

Щоб запобігти грецькій ідеології енозісу, турецька громада острова заснувала власну ідеологію, що мала назву таксіма, вона мала на меті розподіл острова між турками та греками [6]. В протистоянні між обома спільнотами, варто зазначити риси боротьби обох громад. Греки-кіпріоти передбачали захоплення Кіпру шляхом збройної боротьби та масових вбивств. У цьому їм активно допомагав режим чорних полковників в Афінах, який надавав їм озброєння та іншу фінансову допомогу. В той час як турки-кіпріоти вели оборонну кампанію проти своїх сусідів. Турецька частина острова була змушена оборонятися від грецьких радикалів задля збереження власного суспільства. Тобто головною причиною створення організації «Волкан» була ціль захистити турецький елемент населення Кіпру.

Слід зазначити, що ЕОКА та «Волкан» були засновані таємно, щоб ніхто з сторони противника про це не дізнався, але це було тимчасово адже у 1955 р. ЕОКА розпочала криваву війну проти усіх хто перебував на острові, зокрема постраждало місцеве населення турків-кіпріотів, які взагалі не мали наміру воювати з греками. Так під час футбольного матчу Четинкая, грецькі радикали напали на місцевих турків-кіпріотів і жорстоко їх побили, а після цього інциденту в столиці Кіпру пролунали перші вибухи [5]. Звірське ставлення до своїх сусідів викликало в них почуття страху й саме тому турками-кіпріотами була заснована організація «Волкан».

Існування такої організації ставило під сумнів нейтральність у стосунках між обома спільнотами. ЕОКА, яку очолив полковник Гривас лише загострила суперечності між греками-кіпріотами та турками-кіпріотами, а також посилювала ненависть між громадами Кіпру [6]. Своєю терористичною діяльністю бійці ЕОКА планували вигнати британців із Кіпру, а турків-кіпріотів знищити. Радикали з цієї організації скоріш за все планували провести етнічну чистку в колі турецького середовища. І дуже можливо, що це й відбулось. Адже британці виявилися байдужими до кіпрського питання, греків воно не дуже хвилювало і лише турки втрутилися у цю проблему.

Хоча методи залякування радикали ЕОКА використовували як проти турків так і проти греків. Турецькі дослідники стверджують, що на території турецької громади були свої майстри, які виготовляли вибухівку та зброю, також турки заявляють, що «Волкан» навпаки не співпрацювала з британською адміністрацією, британці навіть слали шпигунів до цього формування [5]. Це свідчить про те, що британці також з підозрою ставилися до

цієї організації і хотіли все більше дізнатися про її структуру. Якщо британська адміністрація ставилась вороже до ЕОКИ та «Волкана», то це фактично спростовує ту грецьку думку, яка наголошує на співпраці британців з турками-кіпріотами.

23 листопада 1957 р. Рауф Денкташ, Бурхан Налбантоглу і Мустафа Кемаль Танрисевді розпочали процес створення нової оборонної організації, яка мала назву Турецька організація опору (ТМТ) [1]. Фактично ТМТ була модернізацією «Волкана», можна зазначити, що це був її прототип. Як і Волкан головною метою цієї організації був захист турків-кіпріотів. Організація опору мала слабе озброєння, тому твердження Туреччини, що на Кіпрі були майстри, які самі забезпечували ТМТ озброєнням є мало ймовірним.

Створення ТМТ не зупинило агресивні та насильницькі дії з боку терористів ЕОКА. Навпаки, бійці цієї організації поширили свої злочини і розпочали активну боротьбу проти турків-кіпріотів. Так 21 грудня 1963 р., члени ЕОКА вчинили різанину турецьких сусідів, яка увійшла під назвою «Криваве різдво» [4]. Збройна боротьба тривала і це спричинило збільшення жертв від цієї війни з обох сторін конфлікту. Кіпрський конфлікт на момент його раннього етапу мало кого цікавив. Увагу Європа приділяла більше Холодній війні та власним проблемам. Ось чому більшість країн, окрім Туреччини, Греції та Британії його проігнорувало.

Вже в серпні 1958 року з молоді був сформований перший осередок ТМТ, який відправили до Туреччини на навчання [1]. Турецька допомога в цьому плані є основною. Адже без допомоги турків, турецьке населення Кіпру залишилося би один на один з грецькими радикалами. Та й взагалі якщо б не діяльність Туреччини життєздатність ТРПК була би під питанням. Тому важливу роль у допомозі ТМТ відігравала Туреччина, яка є гарантом безпеки турків-кіпріотів.

Сама організація ТМТ вказує на прямі відносини з «Волканом», а також зазначається, що до Турецького руху опору входили також місцеві оборонні організації турків-кіпріотів [2, с. 15]. Така позиція свідчить про те, що в турків-кіпріотів існувала своя симтема державотворчого процесу. Тобто в турецької спільноти острова була відповідна система державних адміністрацій так само як і у греків-кіпріотів.

ТМТ мав війська чотирьох різних рівнів, а саме:

Загін: складався з 5–8 моджахедів.

Ескадрилья: складалася з 5–8 загонів.

Батальйон: складався з 5–8 рот.

Правий борт: складався з 5–8 батальйонів [3].

Таким чином, ТМТ мали власні військові сили, які допомогли туркам-кіпріотам вистояти проти греків-кіпріотів з організації ЕОКА. Фактично створення ЕОКА, «Волкан» та ТМТ ознаменували повний розкол двох спільнот у їх взаємовідношенні. Повний провал у дипломатії і ворожнеча були наслідками створення подібних організацій. І все почалось через бажання грецької сторони здобути незалежність. Після турецької військової операції в 1974 р. на острові утворилось нове державне формування. А кіпрська проблема й до сьогодні залишається однією з невирішених задач Європейського союзу.

Annotation. This study provides information on developments in Cyprus during the leading activities of the Turkish organizations Volkan and TMT. The methodological basis of the work is a systematic approach, the principle of historicism, critical thinking and a comparative approach. The study of this topic consists in studying the problem posed in order to assess the organization of Turkish organizations on the island, to determine the main ideas of these formations and the prerequisites for their emergence.

Keywords: EOKA, TMT, Greek Cypriots, Turkish Cypriots, «Volkan», Cyprus.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Yalçın Bayer. Yalçın Bayer'in kaleminden son günlerde tartışılan Türk Mukavemet Teşkilatı, 2022.
2. Dilek Yiğit Yüksel. Kıbrıs'ta Yaşananlar ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1957–1964). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi: AAM Derg.* 2018 ; 34 (2). С. 311–376. ;

3. Türk Mukavemet Teşkilatı ne zaman kuruldu, görevi nedir? Türk Mukavemet Teşkilatı nedir? URL: <https://www.aksam.com.tr/trend/turk-mukavemet-teskilati-nedir-turk-mukavemet-teskilati-ne-zaman-kuruldu-gorevi-nedir/haber-1241880>, 2022;
4. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın efsane ismi: Ringo Çetin. URL: <https://www.sozcu.com.tr/2022/gundem/turk-mukavemet-teskilatinin-efsane-ismi-ringo-cetin-6946039/>
5. Ahmet Tolgay. "Volkan" örgütü / Keçiler ve futbol / Bisiklet", Kıbrıs Gazetesi. URL: <https://www.kibrisgazetesi.com/volkan-orgutu-keciler-ve-futbol-bisiklet-makale,6093.html>, 2018.;
6. «Bołkav» Volkan. URL: <http://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=2085&-V=limmata>.

УДК 930.85:061](477.85/.87)

ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЗІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ГУЦУЛІВ

М. К. Коцюруба, І. В. Пятницькова

Анотація. У статті розглядається діяльність громадських організацій спрямована на збереження традицій гуцулів, їх популяризацію в Україні та за її межами. Визначено та проаналізовано напрями роботи «Об'єднання гуцулів західної діаспори», Всеукраїнського товариства «Гуцульщина». Охарактеризовано окремі громадські ініціативи пов'язані із організацією виставок, фестивалів. Зазначені напрями діяльності є ефективнішими методами збереження гуцульської традиційної культури.

Ключові слова: гуцули, традиції, культура, фестивалі.

Гуцули є однією з найбільш відомих етнографічних груп українського народу. Їх культура є достатньо колоритною, багато в чому завдяки унікальному середовищу існування. Традиційне проживання в українських Карпатах відобразилося у стилі життя, культурі та традиціях цієї етнографічної групи. Саме завдяки своїй незвичайності гуцули часто ставали предметом вивчення істориків та етнографів, а також героями художніх творів. І навіть при цьому їх історична спадщина на сьогоднішній день потребує збереження. Адже в умовах глобалізації та технічного процесу культурні, мовні особливості окремих етнографічних груп населення поступово втрачаються. Все це спричиняє занепад традицій народних ритуалів та звичаїв. А в результаті, стає причиною масштабних змін в культурі цілої нації. Це визначає актуальність вивчення методів та способів збереження історичної спадщини гуцулів, дозволяє з'ясувати їх здобутки та прорахунки, виявити найбільш дієві серед них для подальшого розвитку вказаного процесу.

Важливе значення в збереженні та популяризації традиційної культури гуцулів відіграють громадські організації. Вони організовують виставки, фестивалі, стають ініціаторами створення приватних музеїв, видають науково-популярну літературу тощо. Все це робиться на добровільно-меценатських засадах, однак, частіше за все, стає найефективнішими методами збереження тих чи інших гуцульських пам'яток, традицій чи предметів культури, побуту, одягу тощо.

У сучасній історичній, етнографічній нації створено ряд ґрунтовних робіт з історії, культури, побуту гуцулів. Серед них дослідження Ю. С. Буйських, О. О. Васянович, Величко Т., Мусієнко І. [1; 2; 6]. Збереженню культурної спадщини присвячена стаття К. Гончарової [4]. Проте, питання діяльності громадських організацій у процесі збереження традиційної культури гуцулів залишається не вивченим.

Мета статті полягає у вивченні способів та методів збереження історичної спадщини гуцулів громадськими організаціями в сучасній Україні.

Громадські організації, що займаються збереженням та популяризацією традиційної культури гуцулів діють як в межах України, так і закордоном. Серед представників української діаспори протягом ХХ ст. було створено кілька організацій гуцулів. Найактивнішими серед них були Товариство св. Юрія Переможця в Торонто, Товариство